

beni potrebi bi se morale vršiti le, kadar so neizogibno potrebne. Prosta mesta naj se oddajajo z razpisi, ki naj se mesečno objavljajo. Na boljše mesta naj pridejo starejši tovariši z večjimi socialnimi potrebami. Pri napredovanjih v zadnji dobi je bilo storjenih mnogo krivic starejšim tovarišem, ker so jih prehiteli mlajši. Rangna lista bo izzvala reformo. S prakso o razreševanju šolskih upraviteljev bo treba prenehati. Šolski nadzorniki naj se ne postavljajo iz strankarskih vidikov, nego izključno po strokovni kvalifikaciji. Za poročene učitelje naj se odpravijo vse razlike, ker zaslužijo za enako delo enake pravice. S celibatom so tovariši prikrajšani v državljanjskih pravicah; zato naj se ukine. Z večjim uspehom nego s celibatom bi se odpo- moglo brezposelnosti z upokojitvijo tovarišev s 35 službenimi leti. Vse sile je zastavilo JUJ za dosego ureditve kontraktualcev in zahteve pozanju za učitelje ženskih ročnih del. Za izboljšanje našega materialnega položaja vztrajamo še vedno na uredbi iz leta 1931/32. Enako ostajajo naše zahteve po reformi disciplinskega postopka in ureditve položaja učiteljev, ki so odslužili kadroški rok.

Za uspešno delo v šoli zahtevamo popolno pedagoško svobodo in znižanje števila učencev v razredu v smislu zakona o narodnih šolah. V izvenskolskem delu naj vsak učitelj izbira svobodno polje udejstvovanja. V vprašanju monopolizacije šolskih potrebščin stojimo odločilno uredbi in se izrekamo za ukinitve ali vsaj omiljenje iste.

Nadalje je sekcijki tajnik poročal o posetih pri g. prosvetnem ministru, prosvetnem načelniku g. dr. L. Sušniku in banskem šolskem nadzorniku g. prof. M. Jegliču, katerim so predstavniki JUJ obrazložili težnje šolstva in učiteljstva. Glede na stalni kontakt med predstavniki JUJ in prosvetnimi instancami so izgledni na izboljšanje naših želja in zahteve ugodnejši kljub različnim vplivom, ki skušajo zanesti nesoglasja v harmonijo. Izčrpano situacijsko poročilo je zaključil s podarkom potrebe utrjevanja stanovske zavesti v smislu načel in smernic, sprejetih na skupščinah v Novem Sadu, Sarajevu in Skoplju.

Po viharnem aplavzu, ki ga je bil deležen sekcijki tajnik tov. Supančič za svoja izvajanja, je poročal tov. Kocjančič o važnosti Učiteljske tiskarne in njenem razvoju ter apeliral na vpis novih zadrušnikov, ker se moramo zavedati, da je Učiteljska tiskarna hrbenica vsem našim ustanovam. Zato: vsak učitelj zadrušnik in odjemalec Učiteljske tiskarne.

Tov. Ribičičeva je poročala o akciji za zgradbo Doma učiteljic, ki naj postane idejno, gospodarsko in socialno središče naših tovarišev.

Na predlog tov. Ranta iz Kranja je bila soglasno sprejeta pozdravna in zahvalna brzojavka tov. Dimniku in izvršnemu odboru JUJ v Beogradu.

Soglasno je bila sprejeta po tov. Doljaku iz Logateca predlagana sledeča

Resolucija:

Učiteljstvo sreskih učiteljskih društev JUJ Kamnik, Kranj, Litija, Logatec, Radovljica, Škofja Loka, Ljubljana mesto, Ljubljana vzhodni del in Ljubljana zah. del, zbrano na skupnem zborovanju 5. februarja 1938. v Ljubljani, iskreno odobrava dosledno izvajanje čiste stanovske linije JUJ. Organizacija naj tudi v bodoče vztraja na smernicah deklaracij iz l. 1926. in 1935. Pri delu za dosego osnovnih pogojev, potrebnih za neoviran razvoj šolstva in napredka narodne kulture

pri nas in v vsej državi ter za ohranitev neodvisnosti organizacije, obljublamo svojo pomoč. Ti pogoji so:

1. Učiteljska stalnost v službi in na mestu, avtomatsko napredovanje in polna pravna sigurnost.

2. Izboljšanje materialnega položaja aktivnemu in vpokojenemu državnemu uradništvu.

3. Priznanje polne enakopravnosti poročenim učiteljem za isto delo.

4. Namestitev brezposelnih učiteljskih abiturientov ter s tem v zvezi zasedba praznih mest, znižanje števila otrok v razredih in otvoritev novih razredov.

5. Popolna ureditev položaja šolskih upraviteljev, učiteljev ženskih ročnih del in kontraktualcev.

6. Zahtevamo ločitev šolske od politične uprave.

V drugem delu zborovanja je tov. Fr. Ostanek poročal o vprašanju: »Ali nam je narodno-obrambno delo potrebno?«

Uvodoma je prikazal germanizacijo naših krajev, ki sega že v osmo stoletje, za tem pa naseljevanje bavarskih kolonistov, ki so radi svoje premoči silili vedno bolj proti jugu in začrtali našo narodnost in jezikovno mejo. Zanimivo je obravnaval naseljevanje Kočevja z upornimi nemškimi kmeti, ki so zavzeli posebno stališče. Pomemčevanje se je z dobo Schulvereina in Südmarke širilo in pridobivalo. Pri tem raznarodovalnem delu so jima posebno dobrodošle elementarne in druge nesreče, potom katerih so prihajala naša posestva v kočevski okolici v nemške roke. Zato še danes čujemo hajlanje v krajih, kjer bi tega nihče ne pričakoval. Tov. predavatelj je s statističnimi podatki razgalil vse težnje Nemcev, ki jim je bilo šolsko vprašanje najvažnejše orodje za potujčevanje našega naroda na Koroškem, Štajerskem, kakor v okolici Kočevja, dočim so v Prekmurju dominirali Madžari.

Val potujčevanja je zajelja na pobudo pokojnega župnika Ivana Vrhovnika ustanovljena Družba sv. Cirila in Metoda; njeno revijo je avstrijska cenzurna oblast prepovedala. Ogromna vsota 70 milijonov, ki jih je družba žrtvovala do danes v svrhu povzdige šolstva v obmejnih krajih, je najboljši dokaz njene požrtvovalnosti.

Razmere po vojni se niso prav nič izpremenile. Izpremenjena je bila le taktika. Renegastvo je cvetelo radi naših kompliciranih upravnih postopkov. S citati številnih nemških teorij je nadalje predložil željo Nemcev, da še vedno upajo doseči svoj cilj — Jadransko morje.

Spričo ogromnega raznarodovalnega aparata, s katerim delujejo nasprotniki, smo s svojimi tremi narodno-obrambnimi društvi daleko prebikbi, da bi odoleli takim napadom. Zato bo treba to vprašanje reševati s privatno iniciativo, ker je država vezana z zunanjepolitičnimi pogodbami. Načinov podpiranja je več. Zlasti bo treba reševati posestna vprašanja. Mi ne zasledujemo osvajalnih namenov, ampak hočemo le ohraniti jezik naših dedov.

Tov. predavatelj je žel vsjo pozornost navzočih in burno odobravanje za predavanje, ki naj bi ga na predlog tov. Vodetove ponovil tudi v ostalih srezih in v Radiu Ljubljana.

Z ozirom na potrebo naše narodne obrambe in na razmere, ki vladajo v slovenskem delu Koroške je zbor sprejel resolucijo, ki jo je predlagal predsednik litijskega društva tov. Župančič:

»Da, da, to je strašno. Razumeš? Strrašno!«

»Da, ljuba žena, prav imaš«, ji pritrdim. »To je zares strašno.«

In se držim resno, kakor da nimam v glavi niti enega živca. Skratka, miren sem, kakor se učitelju spodobi in se ne vznemirjam. Potlej ji skušam pojasniti ta strrašni položaj.

»Poglej, Meta«, pravim. »Ti si res prava noričica. In zdi se mi, da ti primanjkuje tudi domovinske ljubezni. In vendar je vsa ta stvar s selitvijo tako enostavna in tako tesno povezana z mojim učiteljskim poklicem, da bi morala biti prav za prav vesela, ti pa greš in se cmeriš kakor neobgleno dete...«

»Saj mi še ni tako hudo za farovško kuharico in za poštarico, ampak denar, denarr!« je zacepetala.

»Saj, denar«, sem ponovil in požrl debelo slino.

Ne morem pomagati, če sem ves, kolikor me je, v mislih nenehno pri svojih vzornikih. Ne morem se otestiti besed, ki so mi jih blagi profesorji še kandidatu za učiteljski stan poglagali na trepetajoče srce. Spomnil sem se tisti trenutek na Komenskega. In v zadregi sem se zatekel k njemu.

»Vidiš, ljuba moja Meta«, sem povzel, »tj se jeziš zaradi denarja in prav nič ne pomisliš, kaj je dejal njega dni slavni pedagog in vzornik vseh učiteljev, Jan Amos Komenski...«

»No, kaj pa?« si je obrisala solze in se radovedno zagledala v moje oči. Ah, zahvaljen bodi nebeški bog, sem si mislil. Vedel sem, da jo bo radovednost premagala in da bo prenehala z jokom, ki me je rezal v možgane. Ne morem pomagati, če sem takšen: med tiste moške spadam, ki ne prenesejo ženskih solza...«

»To je pa tako«, sem ji pričel razlagati v eni sapi, ves zadovoljen, da se mi je poizkus posrečil. »Veliki pedagog Jan Amos Komenski, ta nedosegljivi vzornik učiteljskega stanu...«

»Ah, fraze!« je zacepetala z nogami od radovednosti, ki jo je očividno vedno huje imela. »Povej že brž.«

1. Oblasti naj pri podeljevanju subvencij upoštevajo predvsem potrebe obmejnih šol in šol v narodno-mešanih krajih tako, da bodo lahko v vsakem pogledu opravljale svoje naloge v korist našega naroda.

2. Spoštujemo sedanjo državno mejo, vendar pa ne moremo pozabiti na brate onkraj nje, ker ne more biti državna meja hkrati tudi kulturna meja. Zahtevamo manjšinske pravice onkraj meje v isti meri, kakor jih uživajo manjšine v naši državi.

Sledilo je predavanje predsednika Kluba koroških Slovencev, državnega tožilca gospoda dr. Julija Felaherja, ki je bilo združeno s prikazovanjem skioptičnih slik.

Uvodoma je temeljito očrtal vse faze za časa rezmejitve in plebiscita. Pojasnil je navzočim nebroj dogodkov, ki so usodno vplivali na potek in izid plebiscita ter nam odkrival stvari, ki jih do danes nismo slišali. Odstavki iz knjige socialista Lagerja so naj-

boljši dokaz, da smo bili neupravičeno prikrajšani za našo zibelko. Nadvse zanimive so bile primere utrakvističnih šol na Koroškem in še posebej način vzgoje ter raznarodovanje »Kulturträgerjev« onstran Karavank. Na podlagi krasnih slik in posnetkov je popeljal navzoče po svoji ožji domovini, prikazal vse lepote koroške zemlje, a opisal tudi vse trpljenje, v katerem živi in vztraja narod od Zilje do Gospe svete.

Ponovno viharno odobravanje, ki ga je bil deležen gospod predavatelj za svoja temperamentna in nadvse zanimiva izvajanja, je bil resničen izraz sočutja vseh navzočih z brati onkraj Karavank, njemu samemu pa naj bo v uteho, da bo učiteljstvo storilo vse, da uredi sredič vero v vstajenje kralja Matjaža.

Po topli in prisrčni zahvali, ki jo je izrazil tov. predsednik obema predavateljema za nadvse uspešno predavanje, so navzoči zaključili svoj impozantni tabor z »Bože pravde«.

Nekaj misli k „perečemu vprašanju“

S člankom »Pereče vprašanje« v zadnji številki »Učiteljskega tovariša« je načel odsek učiteljskega problema, o katerem se med nami zelo mnogo govori, a se vse skrbno ogiblje, napisati o tem kako besedo. To pomenja, da je vprašanje prav tako aktualno kakor kočljivo. Redkokdaj pride par ljudi iz naših vrst skupaj, ne da bi pogovor nanesel na razmere na šoli, kjer stopa v ospredje zlasti odnos med učiteljem in upraviteljem. Pogovor izzveni navadno in pritožbe o razmerah, ki grene življenje ter povzročajo, da poteka delo na šoli brez pravega veselja, da izginja samozavest in stremeljenje za spopolnjevanje in nadaljnji študij. Očividno je tako razmerje veliko težje prenašati na deželi, kot v mestu, kjer se človek lahko umakne in si poišče pritožbe za nevednosti na šoli v drugem delu ali razvedrilu.

Kdor se je zanimal za te razmere — četudi jih sam ni doživljal — ve, kako resnične so besede v omenjenem članku: ko bi bilo vsakemu na prosto dano, izraziti svoje mnenje in povedati svoje skušnje, bi šle pritožbe od obeh strani v neskončnost.

V resnici ne bi bilo stvari v korist, ko bi se razpravljali posamezni primeri, zato naj mi bo dovoljeno, da povem le nekaj splošnih misli k temu vprašanju, zlasti ker sem pri stvari popolnoma neprizadeta, kajti nikdar nisem imela posebnih konfliktov s kakim upraviteljem.

Če človek posluša na eni strani pritožbe prizadetega učitelja ali učiteljice, ima vtis, da je krivda brezpogojno na upraviteljevi strani; ko pa poslušas upravitelja, moraš navadno dobiti vtis: ta upravitelj je nezmožljiv! Človek ima vedno vtis, da je absolutna, brezpogojna krivda zgolj na eni strani. Zato se v posameznih primerih v resnici ni mogoče spuščati v presojo, na čigavi strani je krivda, ker bi tako razpravljanje tudi nikamor ne privedlo.

Eno pa more ugotoviti vsak nepristranski opazovalec: tisti, ki pri takih konfliktih plača račun, ni nikdar upravitelj, dasi se ne more trditi, da bi krivda ne bila nikdar na njegovi strani.

Zakaj je tako? To je utemeljeno v bistvu splošne ureditve, po kateri je vsaka nadrejena oseba zaščiten v odnosu do podrejene. Upravitelj je kot nadrejena oseba zaščiten od oblasti, ki načeloma varuje prestiž predpo-

stavljene. Tega se pa upravitelji tudi zavedajo in kjer ta zavest, prevladuje drugo, važnejše spoznanje, dajo to čutiti ostalemu učiteljstvu na šoli. To, važnejše spoznanje je pa zavest, da vsaka, tudi najmanjša oblast človeku ne nalaga samo pravic, ampak predvsem dolžnosti. Te dolžnosti v resnici niso v tem, da pritiskaš navzdol in se plaziš navzgor, da neprestano opozarjaš na paragrafe in groziš z oblastjo. So še druge dolžnosti upravitelja, ki niso zapisane v paragrafi in se dajo le težko pričuti. To je predvsem čisto poseben takt, s katerim upravitelj vodi in upravlja svojo šolo in vpliva daleč izven sten šolskega poslopja. To je duh, ki brez pritiska usmerja vse delo na šoli, ki ureja medsebojne odnose ostalega učiteljstva na šoli, ki nevidno ustvarja prijetno atmosfero ter zna s svojo taktičnostjo v kali zadušiti vse spore na šoli. S kakšno hvaležnostjo in spoštovanjem se človek spominja takega upravitelja!

Saj menda ne bo nihče užaljen, če podvomimo, da so vsi upravitelji takšni. Saj za to tudi niso dani pogoji spričo dejstva, da odkar se naš stan zaveda svojega obstanka, se nikdar ni zahtevala od upravitelja te vrste kvalifikacija, marveč največkrat le strankarsko pravoverstvo. Drugo je bilo vseskozi bolj ali manj postranska zadeva — pa ne samo za upravitelje, ampak tudi za ostale učitelje. Prav to dejstvo ustvarja v nas lastnosti, ki jih le združil Cankar v eno besedo: hlapci! Toda Cankar ni izrazil s tem svoje zaničevanje do nas, marveč je hotel pokazati le na razmere, ki ustvarjajo hlapce.

Upravitelj, ki pride na tak način do svojega mesta, se navadno zaveda svoje dvojne zaslombe, in učitelj, ki se zaveda, da nima nikjer nobene posebne zaščite, se gotovo ne more znebiti občutka, da mu je izročena na milost in nemilost. Zato bi moral biti upravitelj, ki se zaveda svoje trdne pozicije, posebno človeški in tovariški do ostalega učiteljstva na šoli, pa tudi drugače vseskozi vzoren, tako da mu razen protekcije ne more nihče ničesar očitati. Spričo večje moči, ki jo ima, bi moral biti popustljiv tudi v primeru, da je krivda na drugi strani, saj je mogoče s takšno velikopoteznostjo navadno najlaže ugnati nasprotnika.

Pa brez zamere, nisem hotela nikogar žaliti. A. V.

Lojze Zupanc:

Na ogledih

Nikar ne mislite, da se norčujem, ko sem se namenil pisati o ogledih, tej prastari navadi, ki je zakoreninjena v našem revnem in vernem ljudstvu. Nak! Saj zdaj je predpust in takšen čas, ko so vse device po vsej širni domovini sleherni dan pripravljene, kdaj bodo zunaj v veži zakašljali ogledniki in oškornjani prirpotali v izbo ter pričeli razgovor o vremenu in živini, potlej pa le stisnili iz sebe: Tak, tako je, Polona, Ožegov Matevž, tale tukajše, ogled si ga, če ni fant od fare, bi rad vaju Manico vzle, če nimaš nič zoper...«

Takšne in podobne misli me objemajo, zdaj, ko se počutim prostega kakor devica in sem vržen v izbiro: ali — ali... Vem, čudno se tole sliši, ampak z menoj je že tako, da nikoli ne povem do konca tistega, kar sem si še pravkar pripravil na jezik. Zadnje čase se mi to večkrat primeri — bil sem že pri zdravniku, pa me je potolažil, naj bom pomirjen, češ da je to neke vrste epidemična bolezen, ki bo sčasoma sama od sebe prešla.

Verjamem mu, doktorju! Do tridesetega leta je študiral medicino, pet let je bil v praksi v bolnišnici, kjer so po dva, trije bolniki ležali na eni postelji, ni mu torej zmanjkovalo človeškega mesa za prakso; in potlej je štiri leta čakal na službo — ni vrag, da bi ne bil zadosti preizkušen zdravnik!

Tisti ali — ali... je prav za prav moja selitev. Spet sem začel zlagati knjige v zaboje in žena mi kajpa pomagala. Veliko kunjjo drži v roki in briše prah raz knjig. In vzdihuje: »Moj Bog, le kdaj se bo to nehalo! Kar naprej in naprej se selimo. Komaj sem se spoznala s poštarico in farovško kuharico, ala, pa moramo spet odtov v neznane kraje k neznanim ljudem. To je strašno!«

In po neštetihih vzdihih bruhne v jok, ker jo skrbi zaradi denarja (dosedanje selitve so nama požrle kakih sedem tisočakov. In prav tolikšna je bila njena dota, zato se nemara sedaj emiha) in ker ne ve, kam naj se obrne za posojilo. In med jokom in vsa v solzah mi venomer zatrjuje:

Prosím, jaz sem učitelj in sem potrpečljiv človek. Niti trenil nisem z očmi na to njeno neučaknost. Mirno in preudarno sem ponavljal zlog za zlogom:

... ta nedosegljivi vzornik učiteljskega stanu je bil prvi, ki je začel poudarjati veliki pomen zemljepisnega pouka za naobrazbo učencev. On je bil tisti, ki je dejal: Domoznanstvo bodi podlaga zemljepisnemu pouku, da, da!»

»Pha, samo to?« je žena zacmevkala z užaljenim podsmehom.

»Kaj ni dovolj?« sem ugovarjal. »Vidiš, na Vinski rebri sva že bila — tamkaj sva se vzela...«

»Prava reč, oh!« se je obregnila.

Naredil sem se, kakor da je ne slišim.

»Potlej so me premestili v Goščavje«, sem nadaljeval.

Zdaj je poskočila, kakor da bi jo ugriznil gad.

»In sva za to selitev zafrčkala štiri tisočake«, je pridejala skoro kričeč. »Eh, nikar ne misli, da so bile mačkine solze tista selitev! Skoro sto trideset kilometrov, moj Bog...«

»No«, sem pričel razlagati dalje, da sem bil že ves slinast. »No, in po štirih letih, ko je moja vna za zemljepisni pouk potrebovala širše domoznanske podlage, sva se preselila semkaj, na Kočefujsko...«

»In nama je ta selitev požrla tri tisočake, ju!« je zatrnala moja Meta. »Le kam, misliš, te bodo zdaj sunili, a?« je hotela vedeti.

»To pa je v božjih rokah, ljuba moja!« sem vzdihnil. »Da, v božjih. Samo preljudi Bog ve, kam bova šla zdaj na ogled. Ampak pomisli vendar, da sva zdaj že več ko leto dni v tem kraju. In to je že kar dovolj. Da, da«, sem se delal kolikor mogoče važnega in sem brž v mislih poklical na pomoč učenost izza časa, ko sem bil še kot kandidat prepričan skrbni vnemi blagih mojih profesorjev, ki so me pripravljali na službo našemu revnemu in vernemu ljudstvu. »Da, da, le pomisli, kaj je dejal Rousseau, veliki pedagog in nedosegljivi vzornik učiteljskega stanu, tako rekoč. V srce sem si zapisal njegove zlate

besede: Podavanje zemljepisne snovi bodi vselej nazorno!« — — —

»Kaj naj ima Rousseau opraviti s to tvojo premostitvijo v neznan kraj, ki ti jo obljublja«, je pričela znova ugovarjati in v očeh so ji spet visele solze, pripravljene, da se vsak hip razlijejo v potok obupa in žalosti

Jaz pa vsevedno: »Toliko pišejo, se zavzemajo in prosjačijo, naj bi učiteljstvo imelo vsaj enkrat v letu, v počitnicah tako rekoč, vsaj eno prosto vozovnico za potovanje po naši domovini. Pa je ta vna in to pehanje kar brez potrebe. Kar Bog stori, vse prav stori! In lahko sem hvaležen usodi, da bom šel spet v nove kraje za klicem domovine, malo na ogled, tako rekoč! Zamislil se samo: preden bom upokojen, bom s temi ogledi vendar spoznal vso domovino. In kakšni prekrasni uspehi v luči Komenskega in Rousseaujevih naukov se mi obljublajo v šoli!« sem vzkliknil. »Nazorno bom lahko opisoval učenecem lepoto naše domovine, ker jo bom sčasoma vso od blizu spoznal, tako rekoč. Mar ni prekrasno to, ljuba moja, biti tako rekoč neprestano na ogledih! Domovinska ljubezen zahteva to od nas!« sem zagrmel zanosito.

»Da, le kje bova vzela denar za te večne ogledle!« je zdaj že vsa v solzah zakričala uboga Meta. »To je strašno, neznosno, naravnost strrašno!«

»Da, strašno«, sem pomislil. Žena me ni hotela več poslušati. Ušla mi je, se zaprla v spalnico in bruhnila v neutolažljivi plač. In prav nič več se noče brigati za moje knjige ter mi pomagati pri selitvenih pripravah.

In tako sem zdaj sam ob knjižni omari. Raz knjig brišem prah in jih počasi, pobožno zlagam v pripravljene zaboje. Prav za prav in po pravici povedano tudi mene zelo skrbi, kje bom vzela denar za ogledle, ki se mi obljublajo, ampak držim se zanalasč resno, kakor da nimam v glavi niti enega živca. Skratka, zavedam se, da sem učitelj, in se na zunaj ne vznemirjam, četudi mi v glavi bobni od tisočerihih skrbi, ki jih prinašajo ogledi za spoznavanje domovine. — — —